

ЕЛЕКТРОНСКИ МЕДИЈИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

САДРЖАЈ

1. МЕДИЈИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ НАКОН УСПОСТАВЉАЊА ПРОТЕКТОРАТА УН

2. НАЧИН ПРАВНОГ УРЕЂЕЊА МЕДИЈА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

- 2.1. Институција Привременог комесара за медије**
- 2.2. Уредба о издавању дозвола и регулисању електронских медија**
- 2.3. Услови за добијање дозволе за емитовање**

3. ИЗДАТЕ ЛИЦЕНЦЕ ЗА РАДИО И ТВ СТАНИЦЕ

- 3.1. Радио станице по региону**
- 3.2. Радио станице по језику емитовања**
- 3.3. ТВ станице по региону**
- 3.4. ТВ станице по језику емитовања
Случај РТК**
- 3.5. Програмски карактер медија на Косову и Метохији**
- 3.6. Српски медији на Косову и Метохији**

4. РАДИО СТАНИЦЕ СА СЕДИШТЕМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

5. ТВ СТАНИЦЕ СА СЕДИШТЕМ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

6. ПРИЛОЗИ

- 6.1. Regulation NO. 2000/36 ON THE LICENSING AND
REGULATION OF THE BROADCAST MEDIA IN KOSOVO**
- 6.2. Одбор за жалбе медија, Правила процедуре -
Спровођење саслушања**
- 6.3. Application and Registration Form, New Broadcast License
Section I: Proposed Station/Applicant Information Section II:
Station Management Section III: Previous or Unlicensed Status
Section IV: Financial Status Section V: Community Served**
- 6.4. Law Powered Radio Broadcasting License Criteria**

МЕДИЈИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ НАКОН УСПОСТАВЉАЊА ПРОТЕКТОРАТА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Током 1999. године, након успостављања Привремене администрације, на Косову и Метохији је владало стање апсолутног медијског хаоса. Медијска сцена на албанском језику је била претрпана са преко 50 штампаних листова,

осам телевизијских и 72 радио станице. Своје радио програме је припремало шест радио станица које је успоставио КФОР¹ и једна станица под окриљем УНМИК²-а. Радио станице КФОР-а инсталисане су у свим већим косовским местима. Оне су емитовале музику и вести на албанском и српском језику, и на језику батаљона задуженом за то подручје. У исто време, једини дневни лист на српском језику је привремено престао са излажењем³, а свој рад је наставило неколико локалних радио станица на српском језику. Дивље емитовање програма је углавном било карактеристично за радио програм. Ситуација са ТВ емитовањем била је нешто једноставнија, али само због техничких разлога. Наиме, током НАТО бомбардовања у великој мери је уништена мрежа земаљског преноса. Приватни медијски оператери, који нису били у стању да поднесу високе трошкове сателитског емитовања, морали су да сачекају реконструкцију земаљског радио-дифузног система.

Почетак увођења некаквог реда у фреквенцијском спектру Косова и Метохије означен је потписивањем Техничког споразума између КФОР-а, Одељења за пошту и телекомуникације УНМИК-а и ОЕБС-а (децембар 2000). Тим споразумом УНМИК је успоставио контролу над емисионом структуром, док је одговорност за додељивање фреквенција за емитовање додељена ОЕБС-у.

Треба рећи да ОЕБС није на почетку своје мисије имао јасну визију о томе на који начин треба увести ред у медијски хаос на Косову и Метохији. Пре увођења и сада важећег режима издавања дозвола за емитовање (јун 2000.), постојала су два покушаја регулације. Први је направљен по примеру Босне. Модел специјалног тела (Media Policy Bord) састављеног од утицајних грађана дочекан је општом критиком која је тај модел означила као прикривену форму цензуре, а то "тело" цензорском институцијом. Други покушај је био утемељен на идеји да локалне професионалне организације формулишу кодекс понашања новинара. Ова идеја је пропала због недостатка консензуса и професионалне солидарности међу локалним новинарима.

Издавање дозвола за емитовање одвијало се најпре ад хоц и некоординисано. Најчешће се није знао прави власник станице. Већина радио станица је оснивана и опстајала средствима интернационалних донатора, а њихов рад је трајао онолико колико су трајале донације. Од јула 1999. године привремене фреквенције је издавало УНМИК-ово Одељење за штампу и јавне информације (Division of Press and Public Information). У септембру је КФОР доделио неколико ФМ фреквенцијама радио станицама. На почетку 2000. године је било неколико ТВ пројеката који су чекали лиценцу. Међутим, већина локалних емитера се није много обазирала на покушаје завођења нормативне процедуре за добијање дозволе за рад. Око 25 радио станица је емитовало свој програм без икакве дозволе. У ствари, тешко је говорити о некаквом емитовању програма. Једноставно, радило се о томе да су радио станице једне друге

¹ The Kosovo Force (KFOR) су успостављене на Косово 12. јуна 1999. под мандатом Уједињених нација, два дана након прихватања резолуције 1244 Савета безбедности УН-а.

² United Nations Mission in Kosovo (UNMIK)

³ Јединство у марту 2000. године поново излази под именом Ново Јединство. Редакција овог, сада недељника, ради у Северној Митровици.

узајамно ометале. Почетак издавања дозвола за рад је био врло либералан, то је био начин да се што већи број оператера приволи на регулацију.

Каснија фаза издавања дозвола је ишла системом јавних тендера. Обухватан план доделе фреквенција за локалне радио и ТВ станице финализован је у октобру 2000. године, чиме су у извесној мери решени огромни проблеми узајамног ометања који су постојали у претходном периоду. Тада је већини медијских оператера промењена фреквенција за емитовање програма. Техничку помоћ око поновног подешавање одашиљача на званично додељену фреквенцију пружали су сервиси ОЕБС-а. Све станице које до одређеног датума нису поступиле у складу са одлукама о променама фреквенција искључене су из програма. Станицама које су и поред упозорења настављале да емитују програм без дозволе забрањено је "конфисковањем емисионе технике или одузимањем права на поседовање имовине."⁴ У овом периоду је издато укупно 62 дозволе за рад локалних радио станица и 25 дозвола локалних телевизијских станица. Поред овог броја додељених фреквенција, већини општина је остављена још по једна додатна фреквенција за евентуалне будуће пријаве.

У децембру исте године званично је инаугурисана Косовска мрежа земаљског преноса (КМЗП). Обнову и инвестирање у овај систем спровели су влада Јапана и Америчка агенција за међународни развој. Надлежно одељење ОЕБС-а процењује да овај систем задовољава потребе 95% становништва Косова и Метохије, а да ће они, како се наводи у Извештају ОЕБС-а из фебруара 2001, "у дужем периоду радити са донаторима и одговарајућим структурама цивилне администрације како би се створио независан ентитет који би управљао КМЗП-ом, који ће бити самоодржив преко такси од дозвола и других услуга". Процењује се да тренутно око 75 % домаћинстава Косова и Метохије поседује сателитску антену.

Надлежна одељења ОЕБС-а на овом подручју сусрећу се са двоструким проблемом. С једне стране стоје велики политички притисци на извештавање локалних медија и потреба да се новинари заштите од претњи и застрашивања од стране албанских политичких моћника. Са друге стране, скоро апсолутна догматско-политичка профилисаност медија захтева честа подсећања и упозоравања новинара на професионализам и непристрасност. Ако се томе дода и чињеница да су медији на Косову и Метохији зависни од донација и других некомерцијалних извора финансирања, пошто комерцијални програми у потпуно осиромашеној привреди не би могли да обезбеде опстанак ниједном медију, онда постаје јасно да је тешко замислити макар и минимум њихове независности. Када се узме у обзир све речено, онда потпуно бирократски и празно звуче повремени апели високих међународних званичника да је неопходно успоставити финансијски самоодрживе медије.

⁴ Јавно обавештење бр. 2000/1 из Канцеларије Привременог комесара за медије.

У свом обраћању званичницима Косова, амбасадор James Holmes, специјални саветник за Југоисточну Европу у јуну 2002 каже: "Демократској будућности Косова је потребно више гласова и слободног изражавања у свим медијима. Веома нам је важно да независни и јавни електронски медији буду финансијски самоодрживи на дуге време, како би играли конструктивну улогу у друштвеној дебати која је потребна демократском друштву. Да би се то остварило, маркетинг у јавном и приватном сектору, то јест јавни електронски медиј РТК и два независна медија ТВ 21 и КТВ који покривају цело Косово треба да буде регулисано тако да се осигура финансијска самосталност и независност свих ових трију компоненти."

Није на одмет подсетити да је већина медија, како штампаних, тако и електронских, након рата смештена у 14-спратном "Дому штампе" (некада седишту српског листа Јединство, албанског Рилиндије и турског листа Тан). Руководство листа Рилиндија не престаје да критикује ОЕБС због одузетог права на коришћење целог простора. Медији су иначе, под веома повољним условима добијали простор у овој згради. Ипак, рачуна се да више од половине ту смештених редакција сада не плаћа ни тако популарне износе закупа за простор и потрошену електричну енергију. Не треба ни помињати да сваки покушај међународних тела да заведу ред у плаћање закупа и комуналија са албанске стране бива дочекан као "гушење слободе медија."

НАЧИН ПРАВНОГ УРЕЂЕЊА МЕДИЈА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Документ "Уставни оквир за Косово" у Поглављу 11 (Независни органи и канцеларије) предвиђа успостављање Независне Комисије за медије и Управног одбора јавне радио-дифузне компаније. Планирано је да ова два органа делују независно од привремених институција самоуправе, а у складу са обећаном политиком међународне заједнице чији је прокламовани циљ "постепено уступање међународне управе локалном особљу". Међутим, до формирања ових тела још увек није дошло, а контролу и правно регулисање медија на Косову још увек спроводи надлежно одељење ОЕБС-а.

Да се од идеје формирања ових тела није одустало сведочи изјава Привременог комесара за медије од 28. марта 2003. године. Он је тада изјавио да се нове лиценце за рад медијима неће издавати пре формирања Независне комисије за медије (Индепендент Медиа Цоммисион). Није јасно ко успорава усвајање Закона о успостављању ове комисије, ако се зна да нацрт тог закона од лета прошле године чека одобрење у Кабинету Премијера, након чега би га требало упутити Скупштини Косова на усвајање. Додуше, и албанска страна и међународне институције имају латентан мотив за одуговлачење избора комисије. Албанци су увређени што нису учествовали у доношењу тог правног документа, што није било јавне дискусије. Иза овога се вероватно крије њихово незадовољство предложеним одредбама. Са друге стране, интернационалцима одговара тренутно стање у коме они суверено контролишу медије⁵.

⁵ Индикативно је у том смислу реаговање ЕБУ (European Broadcasting Union), институције која је ангажована од стране ОЕБС-а да помогне оснивање и развој РТК. Административни савет ове институције истиче да има много разлога за страх за будућност јавног емитовања на Косову, посебно будућност РТК. "ЕБУ је играо кључну улогу у успостављању РТК коју, различити извори данас виде као јавни сервис европског типа, у најбољем смислу те речи. ЕБУ је потписао уговор о сарадњи са РТК. Тако позитивни трендови у јавном емитовању на Косову су очигледно у озбиљној опасности захваљујући нацрту закона који ће, ако се усвоји, уништити економску основу РТК."

У непосредном разговору су и неки представници српских медија на Космету изразили зебњу у вези последица прихватања тог предлога закона. За то наводе више разлога. Усвајање таквог закона би имало за последицу да би, с једне стране, медији на албанском били потпуно предати у руке сепаратистичке политике, док би, с друге стране и деловање медија на српском језику практично било стављено под старатељство органа покрајинске владе - тзв. Независне комисије за медије. Истовремено би ови, и овако крајње сиромашни, медији на српском били изложени додатним таксама и плаћањима.

Следећи извод из интервјуа Anne Di Lellio, Привременог комесара за медије датог дневном листу "Коха диторе" представља добру илустрацију амбијента у коме се доносе правни документи на Косову и Метохији.

Коха диторе: У дебати око Уредбе 2000/20 која предвиђа формирање Независне Комисије за медије и регулисање електронских медија, постоји нејасноћа око тога ко је саставио текст нацрта. Док УНМИК каже да је то урадио ОЕБС, ОЕБС тврди да је то дело УНМИК-а. Шта је истина?

Di Leillo: Када сам ја стигла на Косово, нацрт је већ састављен. Ја сам стигла овде месец дана пре него што је нацрт представљен. Оно што ја знам о томе јесте да је нацрт сачинио ОЕБС, а он је онда разматран од стране правних експерата ОЕБС-а и УНМИК-а. Могу да кажем да је он резултат консултација и разговора међу интернационалцима из ОЕБС-а и УНМИК-а, а такође и локалних експерата. Ја не могу да кажем да су локални људи остављени сасвим ван процеса. Ја сам лично представила нацрт члановима ИАЦ-а, Ругови, Таџију, Харадинају и Ради Трајковић. Сви они су подржали нацрт.

Институција Привременог комесара за медије

Водећу улогу по питањима која се односе на "изградњу институција и демократије, владавину закона и људских права" на Косову и Метохији има мисија ОЕБС-а. Мисија је основана одлуком бр.305 Сталног савета ОЕБС-а од 1. јула 1999. Мисија делује у оквиру структуре УНМИК-а као тзв. стуб III, задужен за изградњу институција⁶.

У оквиру Мисије⁷ делује Одсек за медијска питања чији програм рада предвиђа *"подришку независним медијима путем обуке и техничке помоћи, као и раду на програмима којима се промовише одрживост медија као што су менаџмент, маркетинг, повезивање и стварање саморегулационих механизма"*. ОЕБС-ово одељење за надгледање медија сачињава дневне извештаје о садржајима емитованим у електронским и штампаним медијима.

Најзначајнији сектор деловања овог одељења је институција тзв. Привременог комесара за медије (**The Kosovo Temporary Media Commissioner**) установљена 17. јуна 2000. године УНМИК-овом Уредбом бр. 2000/36 (**ПРИЛОГ 6.1.**). Овом Уредбом о издавању дозвола и уређењу радио-дифузних организација на Косову успостављен је режим регулисања и издавања дозвола за електронске медије под овлашћењем Привременог комесара за медије (ПМК). ПМК, осим што делује као контролно тело за рад медија, успоставља режим за издавање дозвола за емитовање програма. Радио и телевизијске станице на

⁶ Стуб I су полиција и правосуђе, Стуб II цивилна администрација и Стуб IV сектор задужен за реконструкцију - Европска унија.

⁷ Уз Одсек за медијска питања, рад Мисије ОЕБС-а на Косову и Метохији се одвија и кроз Одељење за људска права и владавину закона, Одељење за демократију, Одсек за изборне операције и Одсек за развој и обуку полиције.

Косову и Метохији не могу емитовати програм без дозволе за емитовање коју издаје ПМК. Осим издавања дозвола за емитовање, ПМК спроводи и дисциплинско кажњавање медија који крше Правилник понашања о емитовању. Жалбе и наводна кршења Правилника понашања о емитовању прихвата и саслушава ПМК и Медијски одбор за жалбе (**ПРИЛОГ 6.2.**).

Уредба о издавању дозвола и регулисању електронских медија

Тренутно на Косову и Метохији влада привремени режим регулисања и издавања дозвола за електронске медије. Издавање дозвола за емитовање, као и праћење рада медија на Косову и Метохији регулише Привремени Комесар за Медије (ПКМ) (Temporary Media Commissioner). Према наводима челника ове институције "ПКМ административно подржава ОЕБС, али делује независно." Међутим, иоле упућени у начин живота и одлучивања на Косову и Метохији добро знају да се на овом турском подручју ниједан правни акт не може донети нити се деловање иједне институције може регулисати без високог степена координације војних и административних власти. Наравно, ни овакво поступање најчешће не представља гарант остварења намера. На овом простору се и иначе ред тешко успоставља, медији ту нису никакав изузетак.

Члан 1 УНМИК-ове Уредбе бр.2000-36 о Издавању дозвола и регулисању електронских медија на Косову даје Привременом комесару за медије одговорност за спровођење привременог режима уређења свих медија на Косову. У складу са тако добијеним овлашћењима Привремени комесар за медије прописује Правилник о понашању електронских медија.

Аутори овог Правилника позивају на афирмисање принципа Универзалне Декларације о људским правима, Европске конвенције о људским правима и Пет протокола и у вези са тим, наводе следеће одредбе:

Члан 19

"Свако има право на слободу мишљења и изражавања. Ово право подразумева право на задржавање сопственог мишљења без уплитања и наметања са стране, примање и саопштавање информација и идеја посредством медија без обзира на границе."

Члан 29

1. "Свако има обавезу према друштву којем припада, и која му омогућава пуни и слободни развитак сопствене личности; 2. У току коришћења овог права свако може бити субјекат ограничења која су предвиђена у закону уколико имају за намеру заштиту и поштовање права и слобода осталих и уколико дотичу моралне норме, јавни ред и општу добробит демократског друштва."

Члан 2

"1. Право на живот је законом заштићено..."

Члан 5

"Свако има право на слободу и личну безбедности..."

Члан 6

"1...штампа и јавност могу бити изузети са судског процеса или само дела процеса уколико се то захтева због моралног интереса, јавног реда или националне безбедности у демократском друштву, када то захтевају интереси малолетника или личност странке, или уколико, по мишљењу суда тако нешто буде неопходно у специјалним околностима и уколико би објављивање ишло на штету утврђивања истине.

"2. оптужени за кривично дело сматра се невиним све док се кривица не утврди по закону."

Члан 10

"1. Свако има право на слободно изражавање..."

"2. Коришћење овог права, условљено је правима и обавезама, и могу бити субјекат појединих формалности, услова, рестрикција и казни који су предвиђени законом и неопходни су у демократском друштву, у интересу националне безбедности територијалног интереса или јавне сигурности, да би се спречио неред и криминал, да би се заштитило здравље и морал, углед и права других, да се спречи откривање поверљивих података, или да се сачува углед и непристрасност правосуђа."

У наставку следе одредбе Правилника о понашању електронских медија (у складу са Чланом 2.2 УНМИК-ове Уредбе 2000-36)⁸ који посебно истиче захтеве за поштењем, тачношћу и непристрасношћу у

⁸ Највећи део докумената издат од стране међународне администрације на Косову и Метохији је на енглеском језику. Уколико и постоји варијанта документа на српском језику, по правилу је то крајње непрецизан превод и иначе неексплицитног и не много јасног текста на енглеском. За превођење на српски језик се најчешће ангажују или Албанци, или преводиоци чији матерњи језик није српски. Одредбе Правилника које се овде наводе су варијанта која се од УНМИК-ових служби нуди као српска верзија текста.

извештавању, обавезу да материјал за емитовање буде истинит и уравнотежен и да не промовише интересе једне политичке партије или становиште које искључује друге. Овим се правилима медији позивају да поштују етничке, културне и религијске различитости на Косову:

Члан 1

Примењивање

Сви власници, руководиоци станица, главни уредници или они који врше завршно уређивање свих радио или телевизијских програма на Косову (у даљем тексту "Преносници") требају се придржавати Закона као услова за добијање дозволе емитовање од стране Привременог комесара за медије.

Члан 2

Провокативне изјаве

2.1. Целокупан програм мора бити у сагласност са општим цивилизацијским међународним стандардима, као и да поштује етничку, културну и религијску различитост Косова.

2.2. Преносници неће преносити ни један садржај који подстиче злочин или криминалне активности, или који садржи у себи потенцијалну опасност да проузрокују насиље, такво насиље које може довести до смрти, рањавања, или оштећења материјалних добара или другог насиља.

2.3. Преносници неће преносити неки садржај који намерно или случајно клевете читаву етничку или верску групу или пребацује (спочитава) криминалне активности на целу етничку или верску групу.

Члан 3

Тајност

3.1. Преносници неће преносити материјал који по намери или садржају представља неко лице одговорним за кривично дело пре него што је то лице оглашено кривим пред надлежним судом.

3.2. Преносници неће откривати име, опис, слику, и слично или личне информације о неком појединцу као наводном извршиоцу злочина, све док надлежни орган правосуђа, који има посебно овлашћење, објави такву информацију, са изузетком случаја када је појединац оглашен кривим у складу са законом од стране надлежног суда.

Члан 4

Правичност и непристрасност

4.1. Преносници ће се трудити да обезбеде коректност, објективност и непристрасност у свим извештајима.

4.2. Преносници ће се трудити да презентују различита гледишта на коректан и објективан начин.

4.3. Преносници неће фаворизовати интересе једне партије или једног политичког погледа, нити ће бити саучесници једне праксе која може имати утицаја у промовисању једне партије, једног политичког погледа, неке групе или појединца, који искључује остале партије, друге погледе, друге групе или појединце.

Члан 5

Примењљив закон

Преносници ће поштовати законе на Косову који се односе на активности медија, обухватајући, али не ограничавајући правила избора.

Члан 6

Разликовање вести и мишљења

Преносници су слободни у изражавању сопственог мишљења, учиниће напоре да изврше јасну разлику између коментара, нагађања и чињенице и назначиће јасно извештај и коментарисаће га као таквог.

Члан 7

Лажни и непроверени садржаји

7.1. Преносници неће преносити садржаје за који знају или би морали знати да је лажан или непроверен.

7.2. Преносници неће преносити материјал све док не изврше рутинску и оправдану проверу њене тачности.

Члан 8

Језик

Преносници неће обуставити или цензурисати неки језички израз са образложењем да је дат на другом језику, посебно на језику неке етничке мањине.

Члан 9

Право на одговор

9.1. Преносници ће уступити право на одговор уколико су преносили садржај који представља једно лице, групу или институцију у погрешном светлу, или уколико то захтевају објективност и непристрасност. Преносници ће обезбедити да одговор буде објављен на идентичан начин као и садржај презентован у погрешном светлу.

9.2. Уколико се утврди да је емитован материјал био неистинит, преносник ће емитовати исправку у што је могуће краћем року. Преносник ће се трудити да исправка буде презентована јасно видљива као и неистинити емитовани материјал.

Члан 10

Жалбе Јавности

Најмање једном дневно, преносник ће емитовати име, адресу, број телефона, телефакса, уколико поседује, и електронску адресу власника, управника или уредника којем се могу упутити жалбе.

Секција 11

Архива

11.1. Преносник ће извршити аудио и видео снимања свих емитованих програма, и сачуваће исте најмање 21 дан. Ови снимци ће бити на располагању Привременом комесару за медије, и на његов захтев биће му достављени у року од 12 часова.

11.2. Уколико је Привременом комесару за медије достављена нека жалба против преносника, или у случају изрицања неке санкције по основу Члана 3 УНМИК-ове Уредбе бр. 2000-36, или у случају жалбе против неке санкције по Члану 4 УНМИК-ове Уредбе бр.2000-36, преносник мора поштовати захтев Привременог комесара за медије за чување снимака по основу Секције 11.1. док се случај правоснажно не реши.

Приликом пријављивања за дозволу и добијања дозволе, медији изражавају сагласност да ће се у раду придржавати норми из Правилника понашања при емитовању. Ту сагласност оверавају потписивањем "Прихватања одредби закона", а кршење тих правила повлачи санкције.

Услови за добијање дозволе за емитовање

Привремени Комесар за Медије (Temporary Media Commissioner), који је засебна институција при OSCE, прописао је следеће услове за добијање дозволе за емитовање на територији Косова и Метохије:

1. Учесник конкурса који није власник или инвеститор неких новина које се издају и/или дистрибуишу на Косову, може да конкурише максимално за један локални радио и једну локалну телевизијску станицу на територији Косова. Као једна ТВ - локална станица се дефинише један предајник који користи антену смештену на одређеној географској локацији. Једна радио станица се дефинише као станица која се састоји од једног радног предајника који користи антену смештену на одређеној географској локацији.
2. Они који су се пријавили/конкурсали, а који су власници конкурса неких новина које се издају и/или дистрибуишу на Косову могу да конкуришу максимално за један локални радио или једну локалну ТВ - станицу на територији Косова.
3. Било каква блиска породична веза са оним који конкурише или било каква правна повезаност са финансијским интересом, у раду предложене телевизијске или радио станице не може да конкурише за дозволу за емитовање.
4. Сви они који траже права наведена на пријавама морају да буду регистровани да раде на Косову или да буду сертификовани као локални НВО (невладина организација) на Косову.
5. Свака особа која је осуђивана, након судског процеса са међународно признатим правним стандардима, за криминална дела и/или преваре и крађе нема право на високу управну функцију и/или непосредну или посредну финансијску корист у једној радио или ТВ - станици на Косову.
6. Учесници конкурса који користе сателитске везе на део њиховог емисионог система треба да поднесу додатни захтев за дозволу.
7. Учесници конкурса који желе да користе ултракратке таласе као део њиховог емисионог система треба да поднесу додатни захтев за дозволу

Да би се добила дозвола за емитовање, медијски оператери су морали да детаљно попуњене обрасце пријаве⁹ (ПРИЛОГ 6.3.) предају до јула 2000. године и, након добијања привремене дозволе, потпишу споразум по коме се обавезују да ће се придржавати Правила понашања при емитовању.

⁹ О томе колико је највећем броју заинтересованих било тешко да поуне компликоване обрасце пријава сведочи и улпозорење из Канцеларије Привременог комесара за медије (Јавно саопштење бр.2000/1) у коме се каже:

"Већина предатих пријава за радио и ТВ које чекају на издавање дозволе за емитовање су некомплетне. Ми ћемо вратити те пријаве, у којима ћемо обележити тачке које треба комплетирати и замолити да оне буду предате у року од 22. јуна до 5. јула 2000."

Процедура је вођена тако што је Привремени комесар за медије расписивао тендере за доделу фреквенција. Након тога што заинтересовани поднесу апликације, организује се седница тзв. Панела за давање дозвола за Радио или ТВ емитовање. Тим седницама председава Привремени комесар за медије, а остали чланови Панела су: представник ОСЦЕ Хеад оф Лиценсинг, представник УНМИК Постс анд Телецоммуниационс и два члана (Албанца) од којих је један представник Асоцијације косовских емитера и представник Асоцијације косовских новинара. Све добијене пријаве се оцењују на основу финансијске и техничке оспособљености, претходног искуства у емитовању и новинарству. Уз ово стандардизовано испитивање, кандидатима се оставља могућност пружања евентуалних додатних објашњења. Након тога се организује појединачно интервјуисање свих кандидата. Испуњеност свих ових услова се појединачно вреднује оценама од 1-10. Сваки члан Панела аутономно оцењује све кандидате. Након завршетка процедуре испитивања, збрајају се оцене свих чланова и проглашава победник (ици) тендера. Ова процедура предвиђа и рок од 30 дана за подношење евентуалних жалби на одлуку о додели фреквенције, након чега се изабраним станицама одобрава емитовање.

Наравно, сви заинтересовани кандидати би морали да знају енглески или албански језик како би разумели текст тендера, или да посебним парапсихолошким способностима следећу реченицу схвате као позив на тендер на "српском":

"Захваљујући великодушној подршци јапанске и америчке владе и помоћи КФОР, овим се најављује да ће канцеларија ТМЦ позивати све становнике Косова и правна лица која поседују и уредно су регистровани становници Косова за намену рада радијских и телевизијских служби по целом Косову на Косовској земаљској мрежи за пренос (КТТН)."

Јавно обавештење бр. 2000/6, Office of Temporary Media Commissioner, OSCE, Priština, Kosovo

У новембру 2000. године су расписана два додатна тендера за добијање фреквенције - први за две телевизије покрајинске гледаности, а други за још 10 локалних фреквенција. Тада су обезбеђене и фреквенције за станице малог домета (**ПРИЛОГ 6.4.**) усмерене ка етничким заједницама (српске енклаве) - 7 лиценци за радио станице и 3 лиценце за ТВ станице.

Први Привремени комесар за медије, американац Даглас Дејвидсон, је изјавио да ће прва ствар коју треба да уради његова служба бити утврђивање броја радио и ТВ станица које тренутно емитују своје програме, ко је њихов власник, ко стоји иза њих и слично. Тај план није остварен, па је и даље тешко говорити о правном статусу медијских оператера на Косову и Метохији. Многе станице, оне које су у стварном власништву странаца, међународних организација, као и општинске радио станице, пријављују се као власништво домаћих физичких лица, приватних компаније или НВО. Оснивачи неких станица су УНМИК или ОЕБС. У улози оснивача се могу појавити главна команда КФОР-а или неки део континента у својој области контроле. Сасвим је нејасан статус станица које су након уласка међународних снага почеле да раде претендујући на континуитет са радио станицама које су, као локалне радио станице на српском језику, радиле 90-тих година. Ове станице најчешће прихватају покровитељство локалних албанских општинских власти, због чега њихов статус залази на терен сложених правно-политичких односа. За сваку радио и ТВ станицу може се поуздано утврдити само име особе која се као апликант номинално пријавила за доделу фреквенције. За утврђивање стварног типа власништва би био потребан детективски рад, што ни Привременом комесару за медије није пошло за руком.

ИЗДАТЕ ЛИЦЕНЦЕ ЗА РАДИО И ТВ СТАНИЦЕ

Тешко је остварити сасвим прецизан увид у број радио и телевизијских станица које у овом тренутку функционишу на Косову. Многе станице су добиле лиценцу (па податке о њима можемо добити у извештајима надлежних институција), али нису ни започеле свој рад, неке емитују експериментални програм (па се о њима не можемо обавестити из званичне документације), неке престају са радом. Уз све ово треба поменути и модел тзв. Посебног емисионог овлашћења који се станицама додељивао у време одржавања избора, да би они били што потпуније медијски испраћени. Процењује се да тренутно око 145 емитера, укључујући ту и КФОР и међународне емитере, делује на Косову и Метохији¹⁰.

Следеће табеле представљају стање након програма доделе фреквенција у 2000. години. Међутим, већ у 2001. години је одузета лиценца за емитовање за 9 радио и 7 ТВ станица. Укидање радио и ТВ станица је ишло по два основа, или је претходна привремена дозвола за рад истекла, или оператери нису поштовали правило по коме су морали да започну са радом 45 дана након издавања лиценце.

3.1. Радио станице по регионима

покривеност	Приштина	Митровица	Пећ	Призрен	Гњилане	УКУПНО
Покрајинска	3	0	1	0	0	4
Локална	18	15	10	11	21	75
Малог домета	1	1	1	0	4	7
УКУПНО	22	16	12	11	21	82
укинута током 2001.	3	3	3	0	0	9

Дакле, 4 радио станице на Косову и Метохији имају покривеност на целом подручју. То су, у Приштини:

- радио 21 (део РТВ 21, директор Афердита Келменди),
- радио Косово (део РТК),
- Радио Блуе Ску (касније придружен као сегмент РТК), и
- радио Дукагјини из Пећи(директор Агим ЈЛука).

Радио 21 и Радио Дукагјини су дозволе за емитовање добиле након учешћа на тендеру од 12. децембра 2000. Тај тендер је расписан за доделу 2 радио фреквенције за емитовање које покрива целу територију Косова, а именоване станице су изабране као најбоље међу укупно 7 пријављених.

¹⁰ "Са нешто мало више од 2 милиона становника, Косово има више новина, магазина, радио и ТВ станица неголи многе развијене западноевропске земље" сматра Mike Ungersman, директор развоја и предавач на одсеку за новинарство, Cardiff University, Wales

Осталих 75 фреквенција за локално емитовање је распоређено сагласно величини региона.

3.2. Радио станице по језику емитовања

језик емитовања	Приштина	Митровица	Пећ	Призрен	Гњилане	УКУПНО
Српски	4	11	1	1	8	25
Албански	15	5	10	8	16	52
Турски	1	0	0	1	0	2
Бошњачки	0	0	1	1	0	2
С+А+Т	3	0	0	0	0	3

Податке о језику емитовања треба узети сасвим условно. Наиме, многе радио станице су, због бољих шанси за добијање међународних додација, регистровале и друге језике емитовања. Међутим, након извесног времена или се престане са емитовањем емисија на другом језику, или је дужина програма на другом језику толико мала, да је тешко говорити о вишејезичности програма.

3.3. ТВ станице по региону

покривеност	Приштина	Митровица	Пећ	Призрен	Гњилане	УКУПНО
Покрајинска	3	0	0	0	0	3
Локална	1	5	1	5	5	17
Нискодометне	0	0	0	0	3	3
укинута током 2001.	4	1	0	1	1	7

Три телевизијске станице имају покрајинску покривеност. То су један јавни и два приватна сервиса:

- РТК (Радио телевизија Косова),
- РТВ 21 (Радио Телевизија 21, директор/власник Афердита Келменди) и
- КТВ (Коха Висион, директор Томорр Бинисхи, власник Ветон Суррои).

ТВ 21 и Коха висион су дозволе за емитовање добиле након учешћа на тендеру од 02. децембра 2000. Тај тендер је расписан за доделу 2 тв фреквенције за емитовање које покрива целу територију Косова, а именоване станице су изабране као најбоље међу укупно 4 пријављене.

Уз њих, лиценцу за емитовање током 2000. године добило је и 17 локалних ТВ станица.

3.4. ТВ станице по језику емитовања

ЈЕЗИК ЕМИТОВАЊА	ПРИШТИНА	МИТРОВИЦА	ПЕЋ	ПРИЗРЕН	ГЊИЛАНЕ	УКУПНО
Српски	0	3	0	0	3	6
Албански	3	2	1	5	5	16
Турски	0	0	0	0	0	0
Бошњачки	0	0	0	0	0	0

C+A+T+B	1	0	0	0	0	1
---------	---	---	---	---	---	---

Случај РТК

Радио Телевизија Косова је једини јавни информативни сервис. Настао је тако што је 28. јула 1999. обновљен рад радио Приштине (касније преименоване у Радио Косова). Телевизија Приштине је започела емитовање септембра 1999, да би се нешто касније ова два сегмента објединила у Радио телевизију Косова (РТК).

ОЕБС је у развоју медија на Косову највише пажње посветио РТК, не кријући велике амбиције да ову медијску кућу успостави као "независну јавну информативну службу у складу са европском традицијом, локалну продукцију за све људе на Косову." За остварење овог пројекта, од стране ОЕБС-а, ангажована је Европска унија електронских медија (European Broadcasting Union - EBU). Све је текло уз велику помпу, огромне донације и превелика очекивања међународних институција. У децембру 2000. Удружење новинара Косова је Радио телевизији Косова доделило награду за "поштовање највиших новинарских моралних стандарда информисања током изборног периода", што је од стране ОЕБС-а коментарисано као "доказ да особље које тренутно ради изводи своје задатке у интересу народа Косова."

Симулакрум о РТК као независном и професионалном медију трајао је до 17/18. марта 2004. године. Већина светских медија је тада објавила оштро реаговање Роберта Жилета, тренутног комесара за медије: "Средином марта косовске телевизије су заборавиле шта је новинарство." У Извештају овог комесара о начину извештавања три косовске телевизије о догађајима од 17. и 18. марта¹¹ детаљно је анализирано извештавање три косовске телевизије са покрајинском покривеношћу: РТК, РТВ 21 и КТВ. Иако се програми све три телевизије описују као пропаганда и у целини оцењује да "мартовско насиље на Косову не би било тако интензивно и тако брутално да није било неодговорног извештавања медија", главна кривица се приписује начину извештавања РТК вече уочи и након избијања нереди. У Извештају се каже да је РТК, својим извештавањем створила "експлозивну атмосферу патриотске хистерије." Локални чланови Борда Директора РТК нису били спремни да чују примедбе својих међународних колега, па на састанак Борда одржаном након мартовских догађаја нису ни дошли.

Директори две од три критиковане телевизије су се успротивили таквим оценама ОЕБС-а, а Роберт Жилет је са своје стране препоручио 16 мера којима би се отклонили недостаци у медијима и обезбедило фер и балансирано медијско окружење на Косову. Те мере укључују и *међународно надгледање*

¹¹ **The Role of the Media in the March 2004 Events in Kosovo**, report, OSCE, Vienna 2004.

*рада ТВ Косова и разматрање уређивачке политике тог јединог јавног сервиса у Покрајини*¹².

Интересантно је да су чланови Комисије за медије Скупштине Косова (председник Сабит Ррустеми), тек 17. маја (два месеца након догађаја), организовали састанак са директорима у Извештају апострофираних медија. Извештај Привременог комесара је негативно оцењен као "једностран", "некомплетан", "покушај да се на другога пребаци сопствена одговорност", "неоснован".

Liridon Sahani, директор ТВ Косова, одбацујући оптужбу да је његова телевизија подстакла немире, каже:

"Сматрам да је оптужба против медија о њиховој улози у насиљу преувеличана. Ја до сада нисам видео сличан аналитички приступ у раду било које међународне институције. Телевизија Косова је имала интерну анализу, на основу које су евидентирани пропусти, али не у тој мери да се изазове насиље."

Lek Xherka, директор приватне КТВ оптужује међународну заједницу:

"Ја не сматрам да су медији изазвали конфликт. Насиље је изазвало нефункционисање међународних институција на Косову."

¹² Колико ове препоруке нису у складу са раније исказаним очекивањима ОЕБс-а, сведочи и следећи део из **Извештаја Привременог комесара за медије из Јануара 2001.** у коме се помпезно најављивала "светла" будућност РТК:

"Почетком 2000, РТК ће Уредбом специјалног представника генералног секретара бити основан као правни ентитет. Биће именован одбор директора, сачињен углавном од људи са Косова, који ће утврђивати политику и расправљати о буџету РТК. Циљ ове Уредбе је даље јачање њеног мандата као независног и професионалног електронског медија, којим би на крају требало да у потпуности управљају људи са Косова."

Програмски карактер медија на Косову и Метохији

Скоро по правилу сви медији имају шаролику програмску схему коју сачињавају информативне, говорне, музичке емисије. Структурисаност програма је веома неуједначена и ситуациона, по принципу "кад колико пара, тад толико музике". Програми локалних радио станица обилују музичким емисијама комерцијалног типа ("Поздрави и честитке", "Мали огласи"¹³). Локалне радио станице које свој програм емитују на српском језику често реемитују информативне програме БК, ДВ, ББЦ, Слободна Европа. Заједнички именован квалитета програма електронских медија на Косову и Метохији је запањујуће ниска језичка култура. Тај тренд прате и програми радио станица међународних организација које за програм на српском језику најчешће ангажују сараднике са простора бивше Југославије чији матерњи језик очигледно није српски. Уопштено говорећи, свака етничка заједница припрема програм за своју популацију,¹⁴ а скоро никоме се не допадају програми међународних станица.

Септембра 1999. године је установљена ТВ УНМИК, која свој програм емитује преко РТК, и интегрални је део Информативног програма РТК. Програм ове станице често емитује ЦНН Ворлд Репорт а, захваљујући дистрибуцији коју води Еуропеан Бродкаст Унион, и многе друге станице у свету. Материјале УНМИК ТВ (о регистрацији гласача, изборима, слободи кретања) такође емитују и 4 тв станице у Београду. Главне теме којима се бави овај сервис су: активности Специјалног изасланика за Косово, људска права, мањине, заједнице, здравље, безбедност, ред и закон, економија и "теме које су још увек осетљиве за локалне медије." Од јула 2002. УНМИК ТВ прави емисију "Досијеи криминала", према документарном материјалу полиције.

УНМИК такође има и своју радио станицу која нема сопствену фреквенцију, већ се емитује на неколико станица на Косову на српском, албанском и турском језику. Главне теме које се презентују у емисијама овог радија су: нестале особе, повратак расељених, интервјуи са значајним људима, чишћење мина, мањинске групе.

¹³ Највећи део огласног простора на српским локалним радио станицама заузимају оглашавања комби превозника на релацијама српска енклава - дестинација у Србији.

¹⁴ У најмању руку необично делује информативни програм РТК на бошњачком језику. Наиме, ту се говори до крајњих граница извештаченим квази-хрватским језиком којим се данас у многоструке више не користи ни Хрватска телевизија, а то онда свакако значи језиком који је далеко од било какве језичке праксе људи који живе на Косову и Метохији.

Албанци су веома експлицитни по питању изражавања незадовољства програмским садржајима таквих медија. Илустративан је коментар Приштинског новинара Fehima Rexherija:

"Због веома нападне педагогије, дугачких говора или интервјуа, углавном иностраних званичника, гломазних крутих говорних емисија, недостатка јасне физиономије програма у целини и његових делова, затим застарелости, селекције и цензура емисија које претендују да буду емисије вести или дневних догађаја, а могуће их је назвати таквим, и наравно других слабости, међу које свакако треба споменути незадовољавајући ниво културе језика и говорног саопштавања садржаја, при чему има и примера које не би дозволила ни једна европска земља, радиотелевизијски програм овдашњих међународних структура нису успели да се наметну албанским слушаоцима и гледаоцима... Неко може рећи да је претерано или невероватно, али њихове емисије су упоредиве или најближе празничним емисијама из времена владавине комунистичких партија или емисијама када су се у некадашњим социјалистичким земљама одржавале седнице централних комитета и владајућих комунистичких партија."

Честе критике на рачун медија на Косову и Метохији, изречене од стране УНМИК-а, КФОР-а и ОЕБС-а (нпр. "Неодговорна и усијана штампа наставља да наноси љагу имиџу медија на Косову"), наилазе на контранапад албанских политичара и лидера¹⁵. Албанци су веома тешко прихватили процесе регулације медија. Тако је увођење Уредбе против подстицања мржње дочекана и једнодушно оцењена као поновно увођење вербалног деликта. Адем Демаћи, најпознатији албански политички осуђеник, изјавио је: "Ако господин Кушнер буде инсистирао на примени ове уредбе, затвори ће се напунити и са хиљадама људи, тако да неће бити места за све." Ипак, за све ово време, као константа извештавања албанских електронских медија, стоји мање или више изражено негативно конотирано извештавање о другим етничким заједницама, посебно српској. Иако се избегавају експлицитни негативни тонови који би могли бити узети као основа за дисциплинску одговорност, створен је амбијент у којем су све информације аранжирание обавезним идеолошким оквиром (Албанци су увек невинне жртве, једино решење проблема на Косову и Метохији је његова независност, тј, изостанак независности је узрок свих проблема и сл).

¹⁵ Илустративна је расправа вођена између Бернара Кушнера, тадашњег администратора Косова и Rexhera Qosja, књижевника и утицајног албанског интелектуалца. Наиме, дневни лист Коха диторе је објавио текст у коме се говорило о корумпираности једног међународног званичника. Кушнер је проблем оваквог писања ставио на расправу у Привременом административном већу Косова. Qosja је искористио прилику за контранапад на политику уређивања косовских медија, у којима се као уредници, од стране међународних представника из земаља највећих донатора, постављају људи који креирају "полуистине и криво представљају чињенице".

СРПСКИ МЕДИЈИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Српски електронски медији на Косову и Метохији раде у непријатељском окружењу, са крајње скромним средствима. Највећи број постојећих кадрова запослених у овим медијима нема адекватно формално образовање. Најкраће речено, ови медији нису у стању ни технички, ни кадровски, ни програмски да одговоре на захтев адекватног информисања српске популације на Косову и Метохији.

Према истраживању ОЕБС-а (Osce Threat Assesment Survey) спроведеном у децембру 2001, 78 % косовских новинара не осећа се слободним да се бави истраживачким новинарством; 20 % је доживело директне претње, 9 % је изјавило да су претње дошле са стране ауторитета, 7 % новинара је било жртва физичког напада. Српски део испитиване популације, 23 новинара са Косова и Метохије су, за разлику од својих албанских колега, као најзначајнији фактор побољшања сигурности новинарског посла навели гарантовање "слободе кретања".

The Kosovo Temporary Media Commisioner Report, 2002.

"У априлу 2000.г., радио Контакт, тада једна од неколико станица које су емитовале на српском језику, била је мета бомбашког напада, а затим је на једног од њених уредника пуцано којом приликом је рањен иако је носио KFOR press идентификацију. Радио Контакт је претходно затражио заштиту од CIVPOL, KFOR и OSCE, као одговор на претње и нападе на станицу која промовише мултиетнички програм. Реагујући на то CIVPOL је пружио појединачну заштиту персоналу радио Kontakта, као и обезбеђење на имању где се налази станица."

Извештај о људским правима на Косову - 2001, Америчка канцеларија у Приштини

Међународна заједница до сада, сем декларативног изјашњавања, није исказала већу заинтересованост за развој ових медија. Као и у свим осталим областима друштвеног живота на Косову и Метохији, међународне институције се задовољавају чињеницом да изванредан број електронских медија емитује програм на српском језику, што се узима као сасвим довољан "доказ" успешности политике стварања мултиетничког Косова.

Евентуалне промене на овом плану могу се очекивати уколико се реализују препоруке из последњег Извештаја Привременог комесара за медије, упућене након анализе улоге медија у мартовским догађајима. Наиме, десета у низу од шеснаест препорука кратко гласи:

"A local Kosovo-wide Serb-language broadcaster should be established."

Разлози за овакву одлуку су сасвим прозаични и потичу од "забринутости" међународних институција што Срби у сличним ситуацијама преносе програме створене у Србији. А за њих се тврди да, иако нису били детаљно анализирани, "посматрачи ОЕБС-а у региону су изразили забринутост њиховим начином извештавања". Ово потврђује и прва препорука овог Извештаја која налаже "потпуно испитивање програма који су емитовали електронски медији, Косовских Албанаца и Срба, током догађаја од 16/17. марта."

О потпуној запостављености развоја медија на српском језику нарочито упечатљиво говори чињеница да ТВ Мост, која своје седиште има у Звечану и која покрива преко трећине територије Космета није уопште добила никакву донацију, док је, подсетимо, само РТК и то само од јапанске владе добила седамнаест милиона долара. Када је реч о медијима који свој програм емитују на српском језику онда ТВ Мост и поред тога има најбољу кадровску и техничку инфраструктуру, као и развијену сарадњу са осталим српским локалним медијима. Сходно наведеном, ова телевизија има и највише шанси да се, на више пута обећаваном тендеру, избори за једну фреквенцију посредством које би емитовала програм на српском језику - фреквенцију којом би била покривена целокупна територија Косова и Метохије.

Једна од најозбиљнијих препрека будућем емитеру програма на српском језику за целу територију Космета јесте настојање албанских ауторитета да се РТК појави као његов оснивач, те да га тако стави под своју контролу. Постоји такође могућност да, руководећи се сасвим прозаичним или партикуларним интересима, неки од емитера који нису са Косова и Метохије, нити имају за циљ задовољавање информативних и културних потреба локалног српског становништва, својим везама са међународним институцијама, добију најављену фреквенцију.